

The development of domestic science, its focus on the technical and technological problems of renewable energy will in many ways contribute to the solution of this task. In addition, it is necessary to coordinate the existing directions of research in the country within the framework of a single program, aligning it with international projects in this field.

References

1. Anticrisis strategies for the development of regional energy: monograph / Oborina E.V., Voloshin D.V., Azhnakin S.G., Shudra K.E. Nationa. Odesa : Phoenix, 2010. 283 p.
2. Grechukhina I.A., Kiryushin P.A. Renewable energy sources as a factor in the transformation of global energy. *Internet journal "Naukovedenie"*. 2015. Vol. 7, No 6. P. 223-233.
3. Energy efficiency and renewable energy sources / Bevs S.M. Kyiv : Ukrainian encyclopedic knowledge, 2007. 560 p.
4. Ishchuk S.I. Renewable energy of Ukraine: regional analysis. *Economic and social geography*. 2014. Vol. 1 (69). P. 201-206.

Ганна ЗАВАДСЬКИХ,
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки і бізнесу
Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного,
Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІРЖОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Важливим елементом в інфраструктурі ринкової економіки є некомерційні підприємницькі структури – біржі. Враховуючи багатофункціональність бірж, неможливо переоцінити їх значення для розвитку економіки країни. Так, біржі є центрами ціноутворення, осередком експорту стратегічно важливих товарів (промислової і аграрної сировини, енергоресурсів) місцем інвестування капіталів та трансферу товарних і фінансових потоків. Біржовий ринок є

найвищою формою організованого ринку, на якому функціонують товарні, фондові та валютні біржі, а в умовах глобалізації економіки - універсалізовані біржові альянси [3].

Хоча в нашій країні функціонують декілька десятків товарних бірж, на жаль, й до цього часу рівень розвитку біржового ринку в Україні суттєво відстає від світового. В той час, коли світовими тенденціями розвитку біржової торгівлі є об'єднання бірж, поширення електронної біржової торгівлі, переважання торгівлі деривативами, універсалізація біржових товарів, на українських товарних біржах домінують спот-угоди з реальним товаром, здійснюється торгівля спеціалізованими товарами, а функціонування і розвиток електронних торгових систем тільки починає набирати обертів.

Питанням організації та розвитку біржової торгівлі, аналізу її форм і видів присвячені ряд наукових праць таких вчених як В. В. Апопій, І. М. Вавдійчук, Т. Саприкіна, М. О. Солодкий, О. В. Шимко, В. О. Яворська та ін. Проблемам дослідження біржового ринку в світі та в Україні присвятили увагу в своїх дослідженнях такі науковці, як Л. Бойко, А.С. Бритвенко А. С., І. І. Вавдійчук, С.В. Ковальчук, В.Л. Карпенко, О. Сохацька та ін. Науковці приділяють увагу класифікації та визначенню функцій біржового ринку, його учасників, видів біржових угод, проблемам, що стримують розвиток вітчизняних товарних бірж, аналізують вітчизняне законодавство у сфері регулювання біржової торгівлі, обліку доходів та витрат учасників торгівлі. Тим не менш, проблема необхідності та перспектив розвитку товарних бірж в Україні не втрачає актуальності.

Головним нормативним актом, який регулює його діяльність, є Закон України «Про товарну біржу», який був прийнятий ще в 1991 р. і до цього часу жодного разу не переглядався. Окремі аспекти біржової торгівлі регулюються певними нормативно-правовими актами і Законами України (таблиця 1.)

Законодавча база функціонування бірж в Україні

Нормативно-законодавчий акт	Аспект, що регламентує акт
Господарський кодекс України	-правове регулювання торгівлі на товарній і фондовій біржі
ЗУ «Про товарну біржу» від 1992 р. зі змінами 2021 р.	-поняття і юридичні ознаки товарної біржі -функції, права і обов'язки товарної біржі -види біржових угод -обов'язковий зміст правил біржової торгівлі
ЗУ «Про цінні папери та фондовий ринок»	-правовий статус фондової біржі -зміст інформації, яку фондова біржа зобов'язана оприлюднювати та надавати Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку
ЗУ «Про оподаткування прибутку підприємств»	-функціонування ф'ючерсного контракту та його особливості
ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»	-порядок державної реєстрації фондової біржі

Джерело: складено автором

Аналізуючи положення ГК України, Закону України «Про товарну біржу», які є основними у сфері регулювання біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією, можна дійти висновку, що поза сферою правового регулювання залишилися такі питання як організація розрахунків між учасниками торгів, захист учасників торгівлі (гарантії реалізації біржових угод, відповідальність

біржі, страхування тощо), державний контроль за діяльністю товарних бірж тощо [1].

З 1 липня 2021 року, вступив в силу Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». До вступу в дію вищевказаного Закону, український товарний біржовий ринок можна було характеризувати як розпорошений (офіційно зареєстровано понад 500 товарних бірж), з викривленою ліквідністю, наприклад на біржових торгах з купівлі-продажу нерухомості, біржові заявки реалізовувалися дуже часто на 100%. За новими правилами, біржова діяльність стала ліцензованою, а регулятором її було назначено НКЦПФР, яка затверджує вимоги до функціонування бірж та проводить їх перевірку. Це дало можливість навести лад у цій сфері, адже до цього біржі, не мали чітких умов функціонування. За порушення умов біржа може бути позбавлена ліцензії, а отже понести відповідні значні іміджеві та фінансові трати. Оскільки вимоги до вітчизняних бірж наблизились до жорстких європейських стандартів, не дивно, що за рік лише 3 біржі отримали відповідні ліцензії в Україні.

Взагалі, сучасний стан правового регулювання біржової торгівлі в Україні характеризується недостатньою ефективністю, відсутністю системного підходу до регулювання біржової діяльності. Так, нормативно-правова база потребує удосконалення шляхом розробки і прийняття низки законопроектів і внесення змін до вже існуючих документів. Отже, прийняття ЗУ «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» дає надію, що реформування біржового ринку України і доведення його до стандартів розвинених країн все ж таки відбудеться.

Діяльності біржового ринку з боку державних органів приділяється критично мало уваги. Так, з 2016 року повністю відсутня офіційна статистика стосовно обсягів торгів в розрізі біржових угод - ведеться лише тільки загальна статистика обсягів оптової торгівлі без індивідуалізації статистичних показників в розрізі товарних бірж. В умовах тотальної нестачі офіційної статистики, спираючись на свідчення фахівців біржового ринку, констатуємо,

що в Україні на початку 2021 року було зареєстровано 620 товарних бірж. Більшість з бірж відчувають кризу і знаходяться у стані припинення своєї діяльності. Кількість діючих та зареєстрованих бірж значно відрізняється. Отже, попри невиправдано велику кількість зареєстрованих товарних бірж, вони не здійснюють вагомого впливу на обсяги торгівлі товарами, що класифікуються як біржові, та процес ціноутворення на ці товари.

Відсутність узагальненої статистичної інформації щодо стану товарних бірж в Україні, обмежена інформація щодо особливостей та показників діяльності окремих бірж, значний перелік видів діяльності, що зазначаються як основний, торгівля не лише стандартизованими, але й нестандартизованими товарами, відсутність торгівлі ф'ючерсами та опціонами дозволяються зробити висновок про вкрай низький рівень розвитку товарної біржової торгівлі в країні [4].

Для біржового ринку України характерна незначна кількість біржових інструментів. Так серед всієї різноманітності фінансових інструментів на вітчизняних біржах присутній лише обмежений їх асортимент з обмеженим набором характеристик дохідності [2]. Більшість (близько 85%) укладених угод становлять спотові угоди, форвардні контракти в структурі біржового обороту займають лише 15%, а торгівля ф'ючерсними контрактами й опціонами як така відсутня.

Ще однією проблемою функціонування біржового ринку в Україні є технологічна відсталість вітчизняних біржових структур. Нажаль, переважна більшість бірж використовують застарілі технології та примітивні електронні засоби торгів.

Незважаючи на значну кількість проблем, які притаманні біржовій діяльності в Україні, необхідно відзначити, що більшість з них є принципово вирішуваними.

Становленню в Україні організованого біржового ринку і розбудові ринкової інфраструктури сприятиме, на наш погляд, здійснення таких заходів:

- розробка сприятливого законодавчого поля для підвищення обсягів біржової торгівлі, рівня конкуренції під час торгів та ліквідності на ринку;
- недопущення подальшого нарощування кількості бірж на товарному ринку, а стимулювання звуження їх спеціалізації до декількох торгових інструментів;
- створення та підтримка високої якості біржових торгів та їх супроводу;
- проведення просвітницьких заходів з метою розширення кола учасників на торгах та обізнаності щодо потенційних вигод від участі в них (інформування товаровиробників про переваги торгівлі товарами через біржі).

Список використаних джерел

1. Бондарчук А. М. Правові засади біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. *Часопис цивілістики: наук.-практ. журнал*; НУ "ОЮА". - Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2020. Вип. 37. С. 108-113.
2. Завадських Г.М., Тебенко В.М. Сучасний стан та перспективи розвитку біржового товарного ринку України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2018. № 1(36). С. 146-154.
3. Солодкий М.О., Яворська В.О. Біржовий ринок в умовах глобалізації: стан та перспективи розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 31. С. 188-193.
4. Фертікова Т.М. Перспективи розвитку товарної біржової торгівлі в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №23. С. 46-52.